

נזק שלם, כדין כל נזקי "רגל", ועל הכלי האחרון משלם בעל הבהמה רק חצי נזק, כדין צרורות.⁽⁶⁾

אף התרנגולין וכן שאר העופות, מועדין להלך כדרכן, ולשבר. כלומר, אף הם מועדים הם מתחילתם להזיק נזקי רגל.⁽⁷⁾

היה דליל [חבל או חוט⁽⁸⁾] קשור ברגליו של תרנגול, וזרקו על הכלי,⁽⁹⁾ ושברו,⁽¹⁰⁾ או תרנגול שהיה מהרם [מרקד], והתיז צרורות, ומשבר [והצרורות שברו] את הכלים, משלם בעל התרנגול חצי נזק, כדין צרורות.

גמרא:

שינונו במשנה: כיצד הרגל מועדת לשבר ז-ב
בדרך הילוכה הבהמה מועדת להלך כדרכה

או שהיו צרורות [אבנים קטנות] מנתזין מתחת רגליה, בדרך הליכתה, ושברה את הכלים, הרי למרות שנוק זה הינו תולדה ד"רגל", שכן הוא נעשה דרך הילוכה, ודרכה שתזיק בכך, מכל מקום, הלכה למשה מסיני היא, שנוק הנעשה על ידי התזת "צרורות" [שהוא נעשה רק מכוחה, ולא בגופה], אין בעל הבהמה משלם לניזק אלא חצי נזק. ואין החיוב אלא אם הזיקה ברשות הניזק, כדין "רגל". אבל אם היתה "מבעטת", שתולדה של "קרן" היא, הרי חייבים עליה אף ברשות הרבים, כדין "קרן".

דרסה על הכלי בדרך הילוכה בתוך רשות הניזק, ושברתו, ונפל הכלי השבור על כלי אחר, ושברו, ונמצא שהכלי הראשון נשבר בדריסת רגלה, והכלי השני נשבר רק על ידי ה"צרורות" שניתזו מהכלי הראשון, הרי על הכלי הראשון ששברה משלם בעל הבהמה

חצי נזק. תוס'.

6. המשנה באה להשמיענו, כי למרות שדרסה בחזק עד שניתזו השבר על כלי אחר ושברו, אין אומרים ששינתה מדרכה ומן הסתם להזיק נתכוונה, אלא אין זה שינוי, ונזקי רגל הם. תוס'.
ויש מפרשים, שהמשנה באה להשמיענו שיש לפעמים חיוב של נזק וחצי נזק על מעשה אחד. נמוקי יוסף. ויש שכתב, שכאן, משום צרורות נקטה המשנה, ומונה התנא את כל הצרורות של צרורות. הרשב"א.

7. המשנה באה להשמיענו שלא נחשוב שאינם מכבידים כלל, ואין דרך כלים להישבר מחמת הליכתם, והוי משונה, קא משמע לן דאורחיהו בהכי. תוס' תלמיד ר"ת. וראה כן בשיטמ"ק.

8. ראה כן בערוך. ורש"י כתב, שכל דבר

הנקשר ברגל התרנגול קרי "דליל". ויש הגורסים: היה "דלי" קשור ברגליו.

9. וכתב הב"ח סימן ש"צ, שמדובר באופן שנתלש הדליל מרגל התרנגול כשזרקו. אמנם, בנמוקי יוסף משמע שאפילו לא נתלש. וראה עוד בחזון איש ובדרכי דוד בהגדרת החילוק בין צרורות ובין עגלה מושכת בקרון.

10. כך מפרש רש"י. וכך פירשו ראשונים נוספים. ומוסיף הרא"ש: אבל אם הזיק התרנגול בדליל דרך הילוכו, משלם נזק שלם, שדבר המחובר לגופו כגופו דמי, כמו עגלה המושכת בקרון [לקמן בע"ב]. וכן כתב רבנו פרץ. אבל הראב"ד פירש שאינו דומה לעגלה המושכת בקרון, כיון שמשונה הוא. ולפי זה, תשלום חצי הנזק הוא מטעם קרן, ויהיה חייב אף ברה"ר.

ולשבר.

אמר ליה רבינא לרבא: היינו רגל, היינו בהמה! הרי "הרגל מועדת", זו אותה המשמעות כמו "הבהמה מועדת", ולשם מה חזרה המשנה לשנות "הבהמה מועדת"?

אמר ליה רבא: תנא אבות, וקתני תולדות. התנא במשנה שנה תחילה את דין "הרגל מועדת" כדי לפרש דין אב המזיק של רגל, שעליו מדברת התורה, דהיינו, בהמה הדורסת ברגלה בדרך הילוכה. וחזר התנא ושנה את דין ה"בהמה מועדת", כדי לפרש את תולדות ה"רגל",⁽¹¹⁾ שהבהמה מועדת להלך כדרכה, ולשבר חפצים באמצעות גופה, שערה, ובשליף שעליה.⁽¹²⁾

וחזר רבינא ושאל לרבא:

אלא מעתה, לפי פירושך, סיפא [דברי המשנה בהמשך, בדף יט ב], דקתני, ששינינו בה, "השן מועדת לאכול את הראוי לה. הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות", יש לשאול, הרי "שן מועדת" ו"בהמה מועדת" המשמעות אחת היא, ולשם מה חזרה המשנה וכפלה שוב "הבהמה מועדת"? וכאן הרי לא תוכל לפרש שהמשנה שנתה תחילה

את האבות, וכפלה כדי לפרש את התולדות, שכן, **מאי אבות, ומאי תולדות איכא?** כיצד ניתן לפרש אבות ותולדות בדברי המשנה, והרי מה שכפלה המשנה "בהמה מועדת לאכול פירות וירקות", זה אב המזיק של שן, ולא תולדה,⁽¹³⁾ ואם כן, הרי חזרה המשנה וכפלה את אותו אב המזיק עצמו, ותיקשי, לשם מה עשתה זאת!?

הוה קמהדר ליה בבדיחותא, רבא השיב לרבינא בשחוק, **ואמר ליה: אנא שנאי הרא, ואת שני הרא,** אני יישבתי משנה אחת, ואתה תיישב משנה אחת [כלומר, אני יישבתי את המשנה הראשונה, ואתה תיישב את המשנה השניה].⁽¹⁴⁾

ועתה מבארת הגמרא: **ומעמא מאי,** מהו באמת הטעם שהמשנה בהמשך כפלה ואמרה "השן מועדת" ו"הבהמה מועדת"?

אמר רב אשי: תנא שן דחיה, וקתני שן דבהמה. המשנה באה להשמיענו שגם חיה האוכלת היא בכלל אב המזיק של שן, ולפיכך חזרה וכפלה, ואמרה "השן מועדת", כשהכוונה היא לחיה האוכלת. ואילו מה שאמר התנא "הבהמה מועדת", הכוונה היא לבהמה האוכלת.

כאילו אמר: ולשבר בדבר אחר, כגון בגופה, ובשליף שעליה, ולא בהילוכה. תורת חיים.

13. ותולדת השן היא נזק שנעשה לשם הנאה, כגון נתחככה בכותל להנאתה, והזוק הכותל.

14. יש מפרשים, שרבא השיב לו בשחוק, כיון שסבר רבא שאין הכרח לומר ששתי המשניות שוות בפירושים. ויש שפירשו, שהכוונה לרבינא, שהשיב בשחוק, ודחה מכח הסיפא את דברי

וראה בחזון איש שכתב כי לדינא אין פלוגתא.

11. תולדה של אב נזיקין נקבעת לפי הדמיון המיוחד שיש בין התולדה ובין אב הנזיקין. ואף תולדות אלה, שאין הנאה להזיקם, ואין כוונתן להזיק, והזיקן מצוי, הרי הם תולדה דרגל.

12. ולכך שינתה המשנה בלשונה, וכתבה: הבהמה מועדת "להלך כדרכה ולשבר", דהוי

בהמה⁽¹⁵⁾ שאכלה. ולכן, היינו אומרים כי רק **בהמה** האוכלת פירות של אדם אחר, **אין**, עליה חייבה התורה בתשלומי נזק, אבל **חיה** שאכלה, **לא** חייבה התורה את בעליה לשלם.⁽¹⁶⁾ לכן **קא משמע לך**, חזר התנא במשנה וכפל, להשמיענו דחיה אף היא **בכלל בהמה**,⁽¹⁷⁾ ואף חיה האוכלת, חייבת

והטעם שהמשנה הוצרכה להשמיענו זאת, על אף שחיה בכלל בהמה היא:

שכן, **סלקא דעתך אמינא**, שמא היה עולה בדעתנו לומר, כיון שלגבי שן המזיק **"ישלח את בעירה** ובער בשדה אחר" **כתיב** [שמות כב ד], שנאמר החיוב לגבי **"בעירה"**, שהיא

רבא.

15. **"בעירה"** הוא תרגום של **"בהמה"**. רש"י.

נלמדים מאותו פסוק, מכל מקום, ראה התנא לנכון להשמיענו זאת גם לעניין שן. **תוס'**. וראה בשיטמ"ק מה שמביא בשם ראשונים, למה אין ללמוד שן ורגל דחיה מהמשנה לעיל טו ב הזאב והארי וכי'.

ויש ששאלו, למה לגבי רגל לא תירצה הגמרא שהמשנה כפלה להשמיענו רגל דחיה, ותירצו, שאין ליישב כן משום שכבר שנה תרנגולים. שיטמ"ק. וראה שם תירוצים נוספים, וכן ראה שם מדוע לגבי רגל תנא תולדות ולגבי שן לא. וראה נמי במהר"ם.

ב. רש"י מפרש שהלימוד לעניין שן ורגל שאף החיה בכלל, ממה שדרשו חכמים חולין עא. שחיה בכלל בהמה ממה שהתורה פתחה ואמרה [בדברים יד]: **"זאת הבהמה אשר תאכלו"**, ומפרשת **"איל צבי וחמור"**, מכאן שחיה בכלל בהמה.

התוס' הקשו, כי כאן אנו לומדים שאף העוף בכלל, כפי שנתבאר במשנה **"התרנגולין מועדין"**, ולא ניתן ללמוד מ"זאת הבהמה". וכתבו, שהלימוד הוא משביתת בהמה בשבת, שנאמר **"שורך וחמורך וכל בהמתך"**, ומ"כל" מרבים שאף החיה והעוף, ודרשינן [לקמן נד ב]: והלא שור וחמור בכלל בהמה היו, ולמה יצאו? לומר לך, מה שור וחמור האמור לגבי שבת, חיה ועוף כיוצא בהן, אף כל מקום שמוזכר שור, חמור או בהמה, חיה ועוף כיוצא בהן. וכאן, מוזכר **"בעירה"**, שהוא תרגום של **"בהמה"**.

וראה בהערות שבחברותא על התוס' בישוב

16. כך פירש רש"י. אולם בשיטמ"ק הביא בשם גליון התוס' ורבינו ישעיה כי מה שאמרה הגמרא **"בהמה אין, חיה לא"**, אין הכוונה לפטור את החיה, כי הרי כבר שנינו לגבי רגל שעופות חייבים, ומשמע שלא דוקא בהמה חייבת, אלא לאשמועין שחיה ועוף פטורים אף הם ברשות הרבים כמו בהמה.

ובחידושי הגר"ז הקשה, כיצד היה עולה בדעתנו לומר שחיה ועוף יתחייבו ברה"ר? והרי כל חיובם נלמד מבהמה! וכתב להוכיח מכך את שיטתו, שהמחייב בכל ארבעה אבות הנזקים, הוא חיוב כללי, שכל דבר אשר **"דרכו להזיק, ושמירתו עליך"**, חייבים על הזיקו, ולא אמרה תורה שיש ארבעה **"מחייבים"** שונים, של ארבעה אבות נזקים, אשר כל אחד מהם, האב ותולדותיו, הוא גורם מחייב. אלא, כל דיני האבות והשתייכות התולדות אל האבות, נאמרו רק לעניין דיני הפטור המיוחדים שיש לכל אב בפני עצמו. ולכן, היה מקום להעלות על הדעת ולומר, שדין הפטור המיוחד שנאמר בתורה לגבי רגל של בהמה המזיקה ברשות הרבים, נאמר רק לגבי רגל של בהמה, ולא של חיה ועוף.

17. א. למרות שבמשנתנו מבואר לגבי רגל שתרגולין שהזיקו הבעלים חייב, ורגל ושן הרי

משום שן המזיק.

שואלת הגמרא: **אי הכי**, אם כך, שהמשנה אמרה "השן מועדת" כדי ללמדנו על "שן דחיה", וכתבה "בהמה מועדת" ללמדנו על "שן דבהמה", **הא**, הרי כיון שעיקר דין שן מבואר בתורה לעניין בהמה, הרי שן דבהמה **מכעי ליה למיתני ברישא**, היה לתנא לשנות זאת תחילה, ורק אחר כך לשנות את דין השן של חיה, כיון שהוא נתרבה בכלל בהמה, ומדוע הקדימה המשנה לפרש את "שן דחיה"?

משיבה הגמרא: **האי דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה**. דבר זה, שן של חיה, כיון שחיובו אינו מפורש בתורה אלא נלמד מדרשה, חביב הוא לפני התנא, ולכן קבעו ראשונה במשנה.

אך הגמרא שואלת על התירוץ: **אי הכי**, אם זה כך, שהמשנה שונה ראשונה דבר שאינו מפורש בתורה מחמת חביבות, אם כן, **ברישא נמו, ליתני ההיא דלא כתיבה, ברישא?** גם במשנתנו, שחזרה וכפלה "הרגל מועדת" ו"בהמה מועדת", ונתבאר שתחילה פירשה המשנה את דין אב המזיק, וחזרה וכפלה כדי לפרש את דין התולדות, שבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה וכו', והרי שאין התולדות מפורש בתורה אלא נלמד מהאב המפורש, ואם כן, מדוע לא שונה המשנה בראשונה את התולדות?

משיבה הגמרא: **הכי השתא?** כיצד אתה

משווה בין המשנה הבאה של שן, למשנתנו?

התב, אידי ואידי — אבות נינהו. שם במשנה הבאה, גם שן דחיה וגם שן דבהמה, שתיהן בכלל אב נזיקין של שן הן, וכיון ששתיהן אבות, לכן **הך דאתיא ליה מדרשא חביבא ליה**, לכן חביב לפני התנא מה שלא מפורש, לשנותו ראשונה.

אבל **הכא**, במשנתנו, שבאה לפרש את אב המזיק, ואת התולדות, וכי ניתן לומר כי **שביק אב, ותני תולדה?** וכי יעזוב התנא את אב המזיק, וישנה תחילה את התולדה?!

ותירוץ נוסף: **איבעית אימא**, אם תרצה, אמור ליישב: **אידי דסליק מרגל, פתח ברגל**. כיון שהתנא במשנה בסיום הפרק הקודם [ט ב] הזכיר את ה"רגל" ["הרגל מועדת"] ולא אמר "הבהמה מועדת", לכן פתח התנא את המשנה ב"רגל מועדת".

ועתה הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את דברי המשנה:

תנו רבנן, שנו חכמים כברייתא: "בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר", **ביצד?**

בהמה שנכנסה לחצר הניזק והזיקה בגופה דרך הילוכה, וכן אם הזיקה **בשערה** דרך הילוכה, שנדבקו כלים לשערה וגררתם ונשברו, (18) או אם הזיקו בהליכתה **באוכף שעליה**, (19) **ובשליף שעליה** [במשא

18. רש"י לעיל ג א

19. בתוס' תלמיד ר"ת נתקשה, למה רק בגופה

דעת רש"י בשם בית הלוי [ה"ג סי' מ"ט], שחיה בכלל בהמה, והוי אב המזיק, ועפופת אמנם גם חייבים, וכמבואר במשנה, אך הוו תולדות.

בברייתא? ומדוע מביאה כאן הברייתא את דעת סומכוס, החולק וסובר שצוררות משלם נזק שלם?

משיבה הגמרא:

חסורי מחסרא, הברייתא שנויה בלשון חסרה, והכי קתני, וכך יש לשנות בה: צוררות בני אורחיהו, בהמה שבהליכתה התיזה צוררות והזיקו, למרות שדרכה בכך [ואין זה משונה כק"ן], משלם הבעלים רק חצי נזק. וכן חזיר שהיה נובר באשפה, והתיז צוררות בחטמו, והזיק, משלם הבעלים חצי נזק.⁽²¹⁾

סומכוס אומר, צוררות, וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז וחזיק, משלם נזק שלם.

ועתה מביאה הגמרא ברייתות נוספות העוסקות בדין צוררות:

תנו רבנן: תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום, ושברו כלים, אם שברו אותם בכנפיהן, על ידי שנגעו כנפיהם בכלים, משלם בעל התרנגולין נזק שלם. כי היות ודרכן בכך, הרי זה תולדה דרגל. אבל אם שברו את הכלים ברוח שבכנפיהן, על ידי רוח שנשבה מכנפיהן, הרי כיון שהנזק לא נעשה על ידי גופו של התרנגול אלא רק בכוחו, אין זה אלא צוררות, ומשלמין

שבאמתחתה], ובפרומביא [ברסן] שבפיה, ובזוג [פעמון] שבצוארה, וכן חמור שהזיק במשאו דרך הילוכו, משלם הבעלים נזק שלם.

סומכוס אומר, אם התיזה הבהמה צוררות, והזיקו, משלם נזק שלם. לפי שסומכוס חולק על משנתנו וסובר שעל נזקי צוררות משלם נזק שלם.

וכן חזיר שהיה נובר בחוטמו באשפה, והזיק⁽²⁰⁾, משלם בעליו נזק שלם.

אך תמהה הגמרא בדברי סומכוס:

אם החזיר הזיק, פשיטא! הרי פשוט הדבר שמשלמים בעליו נזק שלם, ככל בהמה שהזיקה כדרכה, ולשם מה מביאה זאת הברייתא בשם סומכוס?

משיבה הגמרא:

אלא אימא [אמור ושנה] בדברי סומכוס: חזיר שהיה נובר באשפה, ותוך כדי נבירה התיז נתזים מן האשפה, והזיק על ידם, משלם נזק שלם.

אך דוחה הגמרא:

צוררות, מאן דבר שמייחו, מי הזכירן

20. כך פירש רש"י. ותוס' פירשו, ש"נובר" הוא "מכרסם", והיינו בפיו.

21. צריך ביאור לשם מה הוסיפה זאת הברייתא, הרי כבר שנינו דין צוררות. וכתבו התוס', שחזיר הנובר באשפה להנאתו הוא תולדה דשן,

ובשערה הוסיפה המשנה "דרך הילוכה", ולא ביתר הדברים? ובבית יוסף סי' ש"כ פירש בשם הרשב"א, שבגופה ובשערה יתכן שתעשה בכוונה, ולכן מצאה הברייתא לנכון לפרש שלא היה בכוונה אלא היה דרך הילוכה, אבל בשאר התולדות, שאינן מגופה, הרי מובן מאליה דאורחא דמילתא שבדרך הילוכה נעשית.

הבעלים רק חצי נזק.

חכמים, וניתן להסיק מכך שכך היא ההלכה.⁽²³⁾

סומכוס אומר: אף אם הזיקו ברוח שבכנפיהן, משלם נזק שלם. כי לדעתו, אף על נזק הצרורות, משלם נזק שלם.

ומבררת הגמרא מדוע לרבנן משלם צרורות רק חצי נזק:

תניא אידך, כברייתא אחרת שנינו: **תרנגולין שהיו מהדסין** [מרקדין] **על גבי עיפה, ועל** [או על] **גבי פירות, וזינפו את העיסה והפירות, או שניקרו בהם במקורם, משלם** הבעלים **נזק שלם.**⁽²²⁾ אבל אם העלו התרנגולין **עפר או צרורות** ברגליהן או בכנפיהן, ואלו הזיקו את העיסה והפירות, **משלמין הבעלים נזק שלם.**

אמר רבא; **בשלמא סומכוס, קסבר כוחו כגופו דמי.** שיטת סומכוס מובנת, שכן הוא סובר שהזיק אשר נעשה על ידי כוחו [כצרורות] הרי הוא כמו נזק הנעשה על ידי גופו, כי דין כוחו הוא כדין גופו, ולכן אף כשנעשה בכוחו, משלם נזק שלם.

תניא אידך, כברייתא אחרת שנינו: **תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום, ויצתה רוח מתחת כנפיו, ושיברה את הכלים, כיון שהנזק לא נעשה באמצעות גופו אלא בכוחו, משלם הבעלים חצי נזק,** כדין צרורות.

אלא רבנן, הסוברים שעל נזק הנעשה מכוחו [צרורות] משלם רק חצי נזק, לא מובן מה הם סוברים.

ומעמידה הגמרא: **סתמא כרבנן.** התנא ששנה את הברייתא האחרונה, לא הזכיר את דעת סומכוס החולק אלא סתם כדעת

כי **אי,** אם סוברים הם שדין כוחו, כגופו דמי, אם כן, **כוליה נזק בעי לשלם,** היה צריך לשלם על "צרורות" נזק שלם.

ואי, ואם סוברים הם שכוחו לאו כגופו דמי, ולכן אינו משלם אלא חצי נזק, יקשה, **חצי נזק נמי לא לשלם?** שלא ישלם גם מחצית הנזק, כי לא מצאנו תשלום "חצי

והברייתא באה להשמיע שצרורות דשן משלם חצי נזק.

ואולם **רש"י** כתב, דהוי צרורות דרגל. ואפשר, שזה לשיטתו של **רש"י**, שנובר בחוטמו אין לו בזה הנאה [ואולם ראה נמי לקמן יח ב, **ברש"י** ד"ה דדתקיף לה עלמא, שכתב שעל אף דהוי להנאתה, אין זה תולדה דשן, כי שן הוא הזיק שמזיקה הבהמה בגופה, והני צרורות נינהו. ולדבריו, יתפרש שהברייתא באה להשמיענו שעל אף שהתיז צרורות על ידי נבירה להנאתו, הוי צרורות דרגל, ומשלם חצי נזק].

לפי סומכוס, דהוי אורחיה ומשלם נזק שלם. וראה עוד ב"מנחת יהודה" מה שמבאר בפלוגתת רש"י ותוס'.

22. טנפו ברגליהן קאמר, דהיינו רגל. אי נמי, שטנפו — שנתגלגלו בהן להנאתן, דהיינו שן. **רשב"א.**

23. כתב **רבנו חננאל:** וליתא לדסומכוס. דתניא, תרנגולין וכו', וסתמא כרבנן. ואולם בתוס' תלמיד ר"ת כתב: תימא, מאי נפקא מינה הא סתמא, [הרי] אין הלכה כסתם ברייתא".

ובתוס' תלמיד ר"ת כתב, שבאה להשמיענו

באופן כזה, **בנזיקין**, דהיינו שהזיק בגופו, דינו **שמשלם נזק שלם**.

כל שבזב טהור, באופן שזב אינו מטמא אחר, כגון שזרק הזב חפץ על אחר, אופן כזה **בנזיקין**, כגון שזרקה הבהמה דבר על כלים, והזיקום, אינו משלם אלא רק **חצי נזק**.

שואלת הגמרא: וכי **רבא**, צרורות אתא **לאשמועינן**? האם רבא בא להשמיענו את הדין ש"צרורות" משלם חצי נזק? והרי שנינו זאת כבר במשנה ובברייתא?!

משיבה הגמרא: **לא**, **רבא** את דין **עגלה מושכת בקרון קא משמע לן**. להשמיענו, שאם היתה בהמה מושכת בקרון, שלגבי זה, אם עלה קרון שהזב יושב עליו על גבי כלים, נטמאו הכלים מדין "מדדס הזב", כך גם לגבי נזיקין, אם בהמה משכה קרון על

נזק" אלא בדבר משונה [קרין], אבל נזק שדרכו בכך, כמו צרורות, לא מצאנו בתורה דין חצי נזק, ואם אין הצרורות כנזק שעושה בגופו כדי לחייבו נזק שלם, יש לפטרו לגמרי! (24)

ומביאה הגמרא שרבא מיישב:

הדר, אמר רבא, רבא חזר ואמר: **לעולם** סוברים רבנן שכוחו **כגופו דמי**. **וחצי נזק צרורות**, מה שסוברים שמשלם בצרורת רק חצי נזק, למרות שהוי כנזק שנעשה בגופו, **הלכתא גמירי לה**, כך נתקבלה ההלכה ממשה (25) רבנו מסיני.

ומביאה עתה הגמרא כלל שאמר רבא לעניין נזיקין:

אמר רבא, **כל שבזב טמא**, באופן שזב מטמא אחר, דהיינו כשנגע הזב באחר, (27)

שמהאי טעמא קאמר נמי דוקא על הברייתא "סתמא כרבנן", ולא דייק כך מהמשנה].

25. מכאן הקשה החוות יאיר [סי' קצ"ב] על הרמב"ם בפ"א מהל' ממרים ה"ג שכתב: דברי קבלה, אין בהם מחלוקת לעולם. וכל דבר שתמצא בו מחלוקת, בידוע שאינו קבלה ממש רבנו. שהרי צרורות פליגי בה סומכוס ורבנן. וראה מה שכתב על כך החזון איש, הובאו דבריו בספר "אמונה והשקפה לפי החזון איש" [בעריכת עורך החברותא], ומה שכתב בחידושי הגרי"ז יומא [כו ב מדפי בספר].

27. הזב הוא אב מאבות הטומאה, ומטמא כלים במגע, ומטמא אדם במגע ובמשא. וראה ברמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"א.

24. הקשה הנחלת דוד, מה מקום לספק יש כאן? והרי בכל התורה הוי כוחו כגופו, כגון באדם המזיק וכן ברוצח, כדכתיב "ונשל הברזל מן העץ". וראה בכרכת שמואל סימן י"ט סק"ב בביאור דברי רבא, שבשור המזיק יש מקום להסתפק אף אם כוחו כגופו או לא, ראה שם.

ובעיקר דברי רבא, יש שהקשו, למה לא הקשה כן על המשנה? וכתב התורת חיים, שלא הקשה על משנתנו, כי איכא למימר שכוחו כגופו דמי, אבל צרורות לאו אורחיה הוא להתיז, ולכן תולדה דקרן הוא. וגם אם נאמר שסתם צרורות אורחיה הוא, כאן מדובר בצרורות על ידי ביעוט, דלאו אורחיה הוא. אבל בברייתא בהכרח שבצרורות כי אורחיהו קאמר, דאי לאו הכי, מאי טעמא דסומכוס שאמר נזק שלם. [ואפשר

יהיה הדין אם דרסה הבהמה על כלי ולא שברתו, ונתגלגל מחמת הדריסה למקום אחר ונשבר, כלומר, אם התיזה את הכלי עצמו ומכח פגיעתו במקום אחר נשבר, מעשה זה תחילתו נעשה על ידי גופה, שדרסה והתיזה את הכלי, וסופו נעשה על ידי כוחה, כי נתגלגל למקום אחר, ושם נשבר, מחוץ? האם דינו כצורות ומשלם רק חצי נזק, או שמא משלם נזק שלם.

וצדדי הספק הם:

האם בטר מעיקרא אזלינא, האם הולכים אחר תחילת המעשה, כשדרסה את הכלי, וגופיה הוא, והרי זה נעשה בגופה, וחייב נזק שלם. (31)

או דלמא, בטר תבר מנא אזלינא, או שמא הולכים אחר השבירה עצמה, שנעשית במקום אחר, וצורות נינהו, והרי השבירה

גבי כלים, וניזוקו, הרי דינו כהיזק שנעשה בגופה, ומשלם נזק שלם. (28)

ואולם, אם הקרון התיז צורות מתחתיו, שבאופן זה הזב אינו מטמא, גם בניזוקין דינו כצורות, ואינו משלם אלא חצי נזק.

הגמרא מביאה המשך הברייתא דלעיל: (29)

תנו רבנן: תרנגולים שהיו מחטטין [מנקרים בחרטומיהם] בחבל המחובר לדלי, ונפסק החבל ונשבר הדלי, משלם בעל התרנגולין נזק שלם על הדלי, כיון שעל ידי פסיקת החבל נשבר הדלי, אין זה נחשב כהיזק של צורות. (30)

הגמרא מביאה ספק בדין צורות:

בעי [נסתפק] רבא: דין צורות שלמדנו משלם חצי נזק מדובר כשהתיזה הבהמה צורות שהם פגעו בכלי ושברוהו, כיצד

חצי נזק? ומתרץ, שדליל, כיון שהוא משונה, חיובו הוא משום קרן. ואולם, יש שביארו שהוא מטעם צורות, ומדובר שזרקו את הדלי על הכלי, ראה לעיל. וראה גם בחזון איש מה שכתב, שלהלכה אין נפקא מינה בין השיטות.

29. יש לעיין, לשם מה מביאה כאן הגמרא ברייתא זו? ואפשר, מפני שהברייתא דלעיל היא מהתוספתא, וזו היא המשך דברי התוספתא. ולכן כך כתבנו. ואפשר, שמביאה כן מפני שהגמרא מוכיחה בהמשך מברייתא זו לספקו של רבא דלהלן.

30. הגמרא בהמשך תדון מדוע אין זה צורות.

31. כתב השיטה מקובצת [ד"ה בעי רבא]: הקשה ריב"ק בר מאיר ז"ל, מדוע לא פשט רבא את ספיקו ממה שאמרו בגיטין פרק הזורק [עט א] שאם זרק גט לחצרה, ונפל הגט לתוך דליקה

28. כך פירש רש"י. ולפי זה קשה, שאין המקרים דומים, כי בזב מדובר שיושב על הקרון, ואילו לגבי נזיקין מדובר שבהמה מושכת את הקרון. והרי אם זב ימשוך קרון על כלים, יהיו הכלים טהורים, והקשה כן בתוס' הרא"ש.

וכתב הדרכי דוד ליישב שיטת רש"י, שהזב לא ישב בעגלה כנגד הכלים שנדרסו על ידה, וזה דומה לעגלה המושכת בקרון, שההיזק נעשה על ידי גרירת העגלה את הקרון, שנדרסו הכלים שלא כנגד הגוף של העגלה המושכת את הקרון.

ואולם בשיטת"ק הביא בשם הראב"ד, וכעין זה בנימוקי יוסף, שפירשו, שהכוונה היא, שאם זב מושך את הקרון, נטמא היושב בקרון כאילו הסיטו הזב. וכך בבהמה המושכת קרון על גבי כלים. וראה עוד בנימוקי יוסף.

הראב"ד הקשה, מאי שנא עגלה מושכת בקרון מדליל קשור ברגלי התרנגול, שמשלם רק

נעשתה מכוחה, ודינו כצורורות המשלם חצי נזק.⁽³²⁾

והוינן בה: מדוע לא תפשוט ליה מדרבה,

דאמר רבה: זרק אדם אחד⁽³³⁾ כלי מראש

הגג, ובא אחר ושברו במקל כשהיה באויר קודם שהגיע לקרקע — פטור⁽³⁴⁾ זה ששברו במקל קודם שבירתה. משום דאמרינן ליה [שאומרים לו] לבעל הכלי: מנא תבירא תבר [כלי שבור שבר] במקלו⁽³⁵⁾, שהרי

שהיתה שם ונשרפה, אם קדמה הדליקה לזריקת הגט, אינה מגורשת כיון שהגט מעיקרא עומד להישרף. משמע שהולכים בתר מעיקרא.

מתבאר מדברי השיטה מקובצת, שאם בתר מעיקרא אזלינן, נחשב הגט כשרוף והכלי כשבור משעת זריקה, ולכן אינה מגורשת בקדמה דליקה לזריקת הגט, לפי שהגט נחשב כבר כשרוף.

אולם הר' שמעון שקאפ בחידושו [סימן כד] והאבן האזל [הלכות נזקי מומן פרק ב הלכה יד] כתבו, שגם אם בתר מעיקרא אזלינן אין הכוונה שהכלי נחשב כבר כשבור לגמרי משעת זריקה. וביאר הגר"ש שקאפ [שם], כי ענין בתר מעיקרא הוא: שנחשב כאילו ניטל כבר מעכשיו חיותו מזמן שלאחר שעה, היינו שאין כבר בחפץ חיות אלא רק זמן זה שעד שעת שבירה, ועיקר החידוש בכלל זה דבתר מעיקרא, הוא, שלא נחשיב את השבירה של אחר כך כענין מחודש אלא כאילו כבר היה.

ואת קושית השיטה מקובצת מיישב הגר"ש שקאפ, כי הטעם שאינו גט, אינו משום שנחשב כשרוף, אלא משום שאויר החצר קונה רק אם עומד החפץ לנוח ברשות הבעלים ומשתמר שם, אבל באופן זה שנופל לתוך הדליקה, נחשב כאינו משתמר, ואף שבמתנה מסתפקת הגמרא בבא מציעא [יב א], לגבי אויר שאין סופו לנוח. ספק זה קיים רק משום שהחצר קונה אף אם אינו משומר, משום שמשומר הוא לדעת הנותן, אבל באופן שאינו משומר לשום אדם, שעומד לישרף, החצר אינו קונה אף במתנה, וכל שכן בגט, שצריך דווקא חצר המשתמרת.

32. כתב הגר"ש שקאפ [בחידושו סימן יח]: אם גררה בהמה כלי אל הבור ונפל ונשבר, אינו נחשב צורורות אף אם נאמר שבתר תבר מנא אזלינן, כיון שכח הנפילה לא נתחדש בכלי עד שנאמר שכח הבהמה הזיק, אלא על ידי מעשה בגוף הכלי נופל הכלי מכח כובדו ולא על ידי כח מחודש, ונחשב כאילו שבר את הכלי בגופו.

33. ברש"י לקמן [כו ב] פירש: שבעל הכלי עצמו זרקו, וראה שם ברא"ש מה שהקשה עליו מסוגיין, וביים התלמוד הקשה שרש"י סותר את עצמו, ועייין מה שכתב בחידושי הגר"ש שקאפ [סימן כד].

אבל בדברי הרמב"ן מבואר שזרקו אדם אחר ולא בעל הכלי, והנרון, מי חייב על השבירה.

34. מדברי השיטה מקובצת בשם הר"ר ישעיה נראה, שגם באדם יש דין צורורות לשלם חצי נזק, וביתרון האור על המשניות כתב, שכן הוא דעת התוספות בסנהדרין [עז א ד"ה סוף]. אבל רש"י לקמן [כב א ד"ה חציו דכלב] כתב "שאיין דין צורורות באדם", וכן כתב המאירי [לקמן יח א] וזה לשונו: ומכל מקום כל שלא קדם אחר ושברו חייב הראשון [נזק שלם], אף אם אתה אומר בתר השתא אזלינן, שאין דין צורורות באדם.

35. כתבו התוספות, אם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו, פשוט שחייב, ולא שייך כאן מנא תבירא תבר, ומסיים תוספות, כי סברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו.

סופה לישבר לכשיגיע לקרקע⁽³⁶⁾.

על הדין של התיזה הבהמה צרור ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד שלא הולכים בתר מעיקרא אלא בתר מקום הנזק, מהדין של דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר שלמסקנא הולכים בתר מעיקרא.

אבל הנחלת דוד כתב שהרא"ש מודה לדברי תוספות ומחלק בין זורק אבן לזורק כלי, אלא כאשר אנו דנים על גוף נזק הצרורות היכן נעשה, בזה שוה דין הצרורות לדין הזורק כלי, וכשם שבזורק כלי הולכים בתר מעיקרא ונחשב כמנא תבירא, כמו כן בצרורות שהותזו ברשות הרבים יש לנו ללכת בתר מעיקרא לענין מקום הנזק, כיון שכבר נעשה מעשה בגוף הצרורות שכבר הותזו ברשות הרבים.

וכעין זה חילק הגר"ש שקאפ [בסימן יח], שתלוי אם דנים על המעשה המזיק או שדנים על הנזק, שאם דנים על המעשה, גם בזורק חץ הולכים בתר מעיקרא, ומה שנעשה על ידי החץ אחר כך נחשב כאילו כבר נעשה הכל מעיקרא. אבל כשדנים על מקבל הפעולה, כלומר על הכלי, כיון שבזריקת החץ לא נעשה עדיין דבר בכלי, אף שאנו יודעים שעתיד לבא נזק, מכל מקום לא נחשב כאילו כבר נעשה, כיון שעדיין לא נשתנה שום דבר בכלי, ולכן דן הרא"ש לענין התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, שיש מקום לדון כיון שמעשה הזריקה נחשב כאילו כבר עשה מעיקרא משעת עקירה, ועקירה זו היתה ברשות הרבים, היה ראוי להיחשב כאילו עשתה הכל ברשות הרבים. ועל זה תירץ הרא"ש שאף שכבר מעיקרא נעשה כל המעשה אבל הביעור היה ברשות היחיד ובוזה הולכים אחר הנזק ולא אחר המעשה.

36. במה שפוטרי רבה את השני מהטעם שמנא תבירא תבר, הקשה הגר"ח [בסנטסיל], למה צריך לטעם זה, הרי הכלי הולך לאיבוד, והיא

ובביאור החילוק, בין זורק כלי על האבן לבין זורק אבן על הכלי, כתב בחידושי העילוי ממיצ'ט [סימן מח], שבזורק כלי הרי אינו יכול להשתמש בכלי בשעה שהוא באויר, רק אחרי שיגיע לארץ ואז הלא ישבר, ונמצא שהוא כבר כלי שאינו ראוי לשימוש, אבל בזורק חץ, הרי עד שיגיע החץ יכול הוא להשתמש בכלי, לפיכך הוא נחשב עדיין לכלי שלם ואם בא אחר וקדם ושברו חייב, ששבר כלי שלם.

והב"ח [בסוף סימן שפב] כתב, שבזורק כלי, עשה הזורק מעשה בגוף הכלי שזורקו לארץ לכן נחשב כבר כלי שבור ואם קדם אחר ושברו פטור המשבר, אבל בזורק אבן או חץ לא עשה מעשה בגוף הכלי, ולכן אם קדם אחר ושברו חייב המשבר.

החזון איש [ב"ק סימן יא ס"ק ט] הקשה על דברי התוספות, אם זרק הראשון חץ על הכלי מדוע יהא חייב השוברו במקל, הלא הכלי אבוד ממנו ומכל אדם, והרי זה כשטפה נהר, וכמציל מן הארץ, וכתרנגולת שמרדה, וכנשברה חבית של יין ואינו יכול להציל שהיין הפקר, ולענין הפקר אין סברא לחלק בין זרק כלי לזורק חץ, ועוד, לקמן [קטו ב] אמרו, שאם בא אנס נעשה הפקר. ותירץ שאין דברי התוספות אלא בזרק בר חיובא ובא לפנינו הנידון את מי לחייב, והנה הכלי עדיין שלו כדי לתבוע את נזקיו מן הזורק, ואם ניחס את השבירה לשני ששברו במקל בטל מעשה הראשון, וכיון שעד השבירה עדיין הכלי שלו ויש לו לכלי את כל שוויו, נחשב השני שובר כלי שלם, ויש מקום לומר שהראשון חייב שהרי כלי שבור שבר השני וממילא לא הזיק כלום, אבל אם זרק חרש שוטה וקטן כלי מראש הגג נחשב כאבירה ששטפה נהר.

הקצות החושן [סימן שצ ס"ק א] הוכיח מדברי הרא"ש שחולק על התוספות וסובר שגם בזורק חץ הולכים בתר מעיקרא, מכך שהקשה

אם כן רואים מדברי רבה, שהולכים אחרי הגורם הראשון שגרם לשבירת החפץ, ולא אחרי הגורם ששבר את החפץ בפועל, והואיל וסופו לישבר לכשיגיע הכלי לארץ, נחשב הדבר כמי ששברו זה שזרקו מהגג,

ולא זה ששברו במקל⁽³⁷⁾. ונפשוט משם לדורסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר, שנחשב כנשבר מחמת הדריסה בגופה שהוא הגורם הראשון, וצריך לשלם נזק שלם.

לכשינוח, נחשב הדבר כמי ששברו הזורק. וכן פירשו רבים מהמפרשים.

אבל הרמב"ן במלחמות [בסוף פירקין] פירש באופן אחר: שהגמרא פשטה מדברי רבה שהולכים בתר סוף, מכך שאמר רבה השני פטור, ולא אמר שהראשון חייב, ואם רבה סובר שהולכים בתר מעיקרא, אם כן היה לו לומר שהראשון חייב, ולא לומר שהשני פטור, כי השני פטור גם אם הולכים בתר סוף, כיון שסופו לישבר ואין לכלי שוויות, אלא מוכח מכך שהוצרך רבה לפטור את השני, שגם הראשון פטור, כיון שבתר סוף אזלינן.

וביאר הרמב"ן שהשני אינו חייב מטעם דינא דגרמי, שגרם לבעל הכלי נזק שאינו יכול לתבוע תשלום מהזורק, כיון שזה דומה לטומן את התבואה לפני שנשרף מדליקתו של המזיק הראשון, שפטור, וכמו שביאר הרמב"ן לקמן בפרק הכונס [נו א], שהוא פטור כיון שהוא לא גרם את הנזק, שהנזק בא על ידי הראשון, ואף על פי שהוא פוטר את הראשון מלשלם, כיון שעדיין לא נתחייב המזיק לניזק כלום אינו חייב על כך.

הקשה הר' חיים מטעלז על דברי הרמב"ן, כי גם אם הולכים בתר סוף, מדוע לא יתחייב הזורק על מה שהפסיד את שוויות הכלי, שעשאו כלי שאין לו שוויות, שהרי מטעם זה פטור השני. ותירץ, שזה נחשב היזק שאינו ניכר, כי כל זמן שלא נשבר הכלי בפועל, הוא היזק שאינו ניכר, ואף על פי שבהיזק שאינו ניכר חייב מדרבנן, היינו רק כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך

אבודה ממנו ומכל אדם ואין לה בעלים ובודאי שפטור. ותירץ, שמדובר ביכול להציל את הכלי ואינה אבודה ממנו ומכל אדם, ומכל מקום נחשב הכלי כמנא תבירא כיון שנעשה בה מעשה שבירה ואם לא בהצלה היתה נשברת. [וכן כתב בנתיבות סימן רסא, עיי"ש].

ובחידושי הרי"ז הלוי [הלכות נזקי ממון] תירץ, שיסוד ההיתר של אבודה ממנו ומכל אדם הוא מדין הפקעה, שהופקע החפץ מרשות בעליו או מדין יאוש או מחמת גזירת הכתוב שהאבידה בעצמה מפקיעה את רשות הבעלים, ולפי זה כתב, כי נראה, שלא שייך ההיתר של אבודה ממנו ומכל אדם אלא רק במקום שחל הפקעה מהבעלים על גוף החפץ עצמו, אבל על שיווי בעלמא לא שייך כלל חלות דין הפקעה, ואם גם לאחר האבידה נשאר בחפץ קצת שיווי שראוי לחול על זה דין זכות לבעלים, אם כן לא שייך להפקיע מהבעלים את גוף החפץ עצמו, כיון שנשאר לו עדיין בחפץ מקצת שיווי, ושוב לא שייך ההיתר של אבודה כלל אף על שיווי העודף. כי אין על מה שיחול דין הפקעה. ולפי זה בזרק כלי, אם יש בשברים קצת שווי, הרי הם של בעלים, שהרי לא היו אבודים ממנו מעולם, ונמצא שעצם הכלי בעצמותו לא נפקע מעולם מרשות הבעלים, ולכן אין כאן את ההיתר של אבודה ממנו ומכל אדם, על אף שיתרון השווי מכלי שלם לכלי שבור אבוד ממנו.

37. כך פירש רש"י, כי מדברי רבה מוכח שהולכים בתר מעיקרא, והואיל וסופו לישבר

מועד להזיק בכך? והרי דרך התרנגולים לרקוד, ומדוע לא יחשב מועד להזיק באופן זה.

אלא לאו, כך צריך לפרש, שהברייתא מדברת על **הידום והתיו**, שהתרנגול רקד על הכלי והתיוזו למקום אחר, ונשבר שם, כמו האופן שנסתפק בו רבא. **ובהא קמפלגי** [ובזה נחלקין] תנא קמא והיש אומרים, **דמר** [היש אומרים] **סבר בתר מעיקרא אזלינן**, והגורם הראשון [ההידוס] נחשב כשובר הכלי, דהיינו גופה, וחייב בעל התרנגול לשלם נזק שלם כדין מועד, **ומר** [תנא קמא] **סבר, בתר תבר מנא אזלינן** [אחרי הגורם

ודוחה הגמרא: אין לפשוט מדברי רבה את האיבעיא של רבא, כיון שאמנם **לרבה פשיטא ליה**, שהולכים בתר מעיקרא, אבל **לרבה מבעיא ליה**.

מנסה הגמרא לפשוט מברייתא: **תא שמע** שנינו בברייתא: **הידום** [רקידת התרנגולים], **אינו נחשב מועד להזיק באופן זה**.

ויש אומרים: הרי זה נחשב מועד להזיק באופן זה.

והוינן בה: וכי **הידום**, **סלקא דעתך** [יעלה בדעתך] לפרש את הברייתא כפשוטו, שאינו

זכות זו שבחפץ, מה שאין כן כאן, כיון שעומד הכלי להשבר ושוב אינו יכול להשתמש בו שום תשמיש, בזה אין לומר שיחשב לו זכות בעצם הכלי מה שעתידי הזורק להתחייב לו, כיון שכבר נאבד מהכלי עצם מהותו בתור חפץ, ולכן כשקדם השני ושברו לא הפסידו כלום בעצם הכלי, אלא רק מנע שלא יתחייב הזורק, וכיון שעדיין לא נתחייב לו הזורק אינו אלא גרמא ופטור.

ומה שהקשה הרמב"ן על רש"י, שאפילו אם הולכים בתר סוף, מדוע יתחייב השני, הרי כיון שעומד להשבר אינו שוה ממון. תירץ החזו"א [ב"ק סימן יא אות יג], כיון שהראשון חייב בנזקי כלי עדיין שם כלי עליה ושם בעלים עליה. והגר"ש שקאפ [בחדושי סימן כד] כתב, שרש"י סובר כי אם הולכים בתר תבר מנא לא שייך לפוטרו משום שאינו שוה דמים, כיון שהשכירה של אחר כך היא מחודשת, שעדיין לא נעשה בכלי, נמצא מה שאין משלמים על זה ממון הוא רק מפני פחד העתידות, וכל שהעדר שיווי הממון אינו אלא מפני פחד העתידות לא ינוכה מן המזיק עכשיו.

ומטמא טהרותיו של חברו, אבל כאן לא שייך טעם זה, שהרי בשעה שזרק את הכלי לא ידע שיבוא אחר וישברנו ויפטרנו משבירתו.

עוד הקשה הר' חיים מטעלו לדעת הרמב"ן, מדוע לא יתחייב השני מטעם דינא דגרמי, שהרי הכלי לאחר שזורק דומה לשור שנתחייב סקילה בבית השומר, שהשור גורם ממון לשומר לענין שיכול לקיים בו השבה לבעלים, ואם לא יהיה לו שור זה יצטרך להביא לבעלים שור אחר ששוה דמים, וגם לדעת רבנן החולקים על רבי שמעון שדבר הגורם לממון אינו נחשב ממון היינו רק לענין חיוב ד' וה', כי כיון שעצם השור אינו שלו, אינו כממונו ממש וחשוב כמפסידו ממון אחר ולא שור ושה, אבל לגבי חיוב קרן מודים רבנן שחייב המזיק לשלם לו מדינא דגרמי, ואף כאן נאמר כן, שהרי שלמות הכלי שוה לבעלים לענין שיתחייב הזורק לשלם לו.

ותירץ, ששור הנסקל אף על פי שאין עיקר השור שלו, מכל מקום יש לו בחפץ זה תשמיש אחד, ויכול בכל שעה להשתמש בתשמיש זה [להשיב את השור לבעלים], לכן נחשב לו הדבר כזכות בעצם החפץ, וכשמזיקו מפסיד הוא לו

שמע מינה: בתר מעיקרא אזלינן, ונחשב שנשבר מחמת מה שניקרו בגופם את החבל ולא מחמת צרורות שנפל הדלי על הקרקע ונשבר, ולכן משלמין נזק שלם⁽¹⁾.

אם כן יש לפשוט משם את הספק של רבא, שהולכים בתר מעיקרא, ולא אחרי הגורם ששבר את הכלי בפועל.

ודוחה הגמרא: כי אין לפשוט משם את ספקו של רבא, כי **תרנמא** [אפשר לפרש] את התשלום **אחבל**, ואת החבל ודאי שהזיקה בגופה, ולכן חייב עליו נזק שלם.

ומקשינן: כיצד אפשר לפרש בכרייתא שתשלום נזק שלם הוא על החבל, **והא חבל** — **משונה הוא!** שאין דרך שן לאכול דבר שאינו ראוי לה, ואם כן צריך לשלם על החבל רק חצי נזק.

ומתריצין: אפשר לפרש שמדובר בחבל **דמאום** [שמלוכך] **בלישה**, [שמדובק בו עיסה], ולכן אינו משונה מה שהתרנגולים ניקרו את החבל, ומשום כך צריך לשלם נזק שלם, כדין שן⁽²⁾.

ומקשינן: כיצד אפשר לפרש שהכרייתא מדברת על תשלום החבל ולא על תשלום הדלי, **והא נשבר דלי קתני!**

ששבר את הכלי בפועל הולכים], ומה שניתז הכלי ונחבט בקרקע מחייב את תשלום הנזק, וכיון שנעשה רק על ידי כוחה, בעל התרנגול אינו חייב נזק שלם כדין מועד, אלא רק חצי נזק כדין צרורות.

ואם כן, יש לפשוט ממחלוקת תנא קמא והיש אומרים את האיבעיא של רבא.

ודוחה הגמרא: **לא** תפשוט מכאן, כי בכרייתא שם אפשר לפרש שלא נחלקו במה שרבא נסתפק, אלא נחלקו בדבר אחר.

בהתיז צרורות על ידי ההידוס, והצרורות שברו כלי, והוא לא נגע בכלי, **ובפלוגתא** [ובמחלוקת] **דסומכוס ורבנן קמיפלגי** [נחלקו], שתנא קמא האומר כי אינו נחשב מועד סובר כרבנן שיש הלכה מיוחדת בצרורות שמשלם רק חצי נזק, והיש אומרים הסוברים כי נחשב מועד, סוברים כסומכוס שמשלם נזק שלם. ואין לפשוט משם את האיבעיא של רבא.

מנסה הגמרא לפשוט מכרייתא אחרת את האיבעיא של רבא.

תא שמע: **תרנגולין שהיו מחטטין** [מנקרים בחרטומיהם] **בחבל דלי,** **ונפסק החבל ונשבר הדלי** — **משלמין נזק שלם.**

2. כתב המאירי ו"ל: [אם] לא היה חבל זה כרוך בלישה הרי זה משונה ואף על החבל אינו משלם אלא חצי נזק, ועל הדלי, אף לדעת הפוסקים דבתר מעיקרא אזלינן, יש אומרים בזו שאינו אלא בחצי נזק הואיל והחבל משונה אף הדלי משונה, וכן כתבו גדולי הדורות שלפנינו.

1. הקשה ביד דוד, אפילו אם הולכים בתר מעיקרא, מדוע ישלם נזק שלם על הדלי, הלא התרנגולים לא נגעו בדלי, רק בחבל, ואם כן אינו אלא צרורות. ותירץ, כי צריך לומר, כיון שהחבל קשור בדלי, כשנוגע התרנגול ומחטט בחלב הרי זה כמי שנוגע בדלי.